

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Monumenta Paderbornensia

Ferdinand <Paderborn, Bischof, II.>

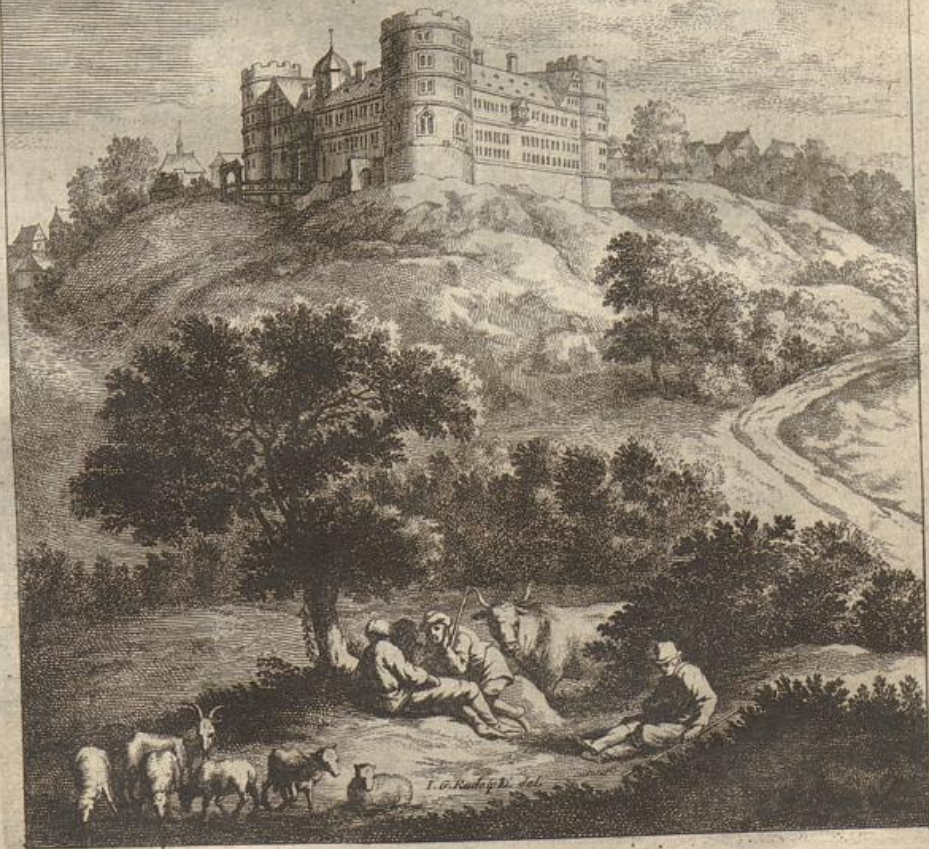
Lemgoviae, 1714

Wevelsburgum Prope Bodecam, Monasterium, S. Menolphi.

urn:nbn:de:hbz:466:1-8040

WEVELSZBURG

Arx à Reverendisimo et Illustrisimo Principe
THEODORO Episcopo Paderbornensi edificata. ubi olim
Hunnorum temporibus. et postea à Friderico
Arnsberga Comite. castellum situm fuit.

J. G. Radigke del.

pro-
am,
li M.
scri-
Saxe.
rum
ra &
curia
s, at-
moria
asta.
n cle-
scri-
QUE
edit,
e de-
rbor-
orum
u tum
retur
orum,
Mare-
agde-
urbe
con-
ft ca-
tum,
pro-
orat,
ansfi-
niens
annes
ense
onu-
con-
dem
ques
it.
We-

WEVELSBURGUM

PROPE BODECAM, MONASTERIUM, S. MENOLPHI.

MEMORIÆ SACRUM

ECCE. WEVELSBURGI. SAXO. FUNDATA. VETUSTO
 ARX. QUÆ. TURRITUM. TOLLIT. AD. ASTRA. CAPUT
 INDOMITIS. OLIM. PATRIAM. DEFENDIT. AB. HUNNIS
 DAMNA. DEDIT. PATRIÆ. NEC. SEMEL. ILLA. SUÆ
 QUANDO. FEROX. ARMIS. FRIDERICUS. SÆVIT. HOSTIS
 NON. IMPUNE. TAMEN. QUÆ. TULIT. ARMA. NEPOS
 SIC. VARIAS. EXPERTA. VICES. DOMINOSQUE. FREQUENTES
 SUBDIDIT. IMPERIO. SE. THEODORE. TUO
 FORTUNATA. NIMIS. SI. QUAS. NON. LÆSERAT. HUNNUS
 INTACTAS. SINERET. GOTHICUS. IGNIS. OPES.

FERDINANDUS. DEI. ET. APO-
 STOLICÆ. SEDIS. GRATIA. EPISCOPUS
 PADERBORNENSIS. COADJUTOR. MO-
 NASTERIENSIS. S. R. I. PRINCEPS. CO-
 MES. PYRMONTANUS. ET. LIBER. BARO
 DE. FURSTENBERG

WEVELSBURGUM. VETUSTISSIMUM. AB. HUNNORUM. GER-
 MANIAM. DEVASTANTIUM. MEMORIA. CASTELLUM. A. FRI-
 DERICO. ARNSBERGÆ. COMITE. INSTAURATUM. ET. MUNI-
 TUM. A. COMITIBUS. WALDECENSIBUS. AD. ECCLESIAM
 PADERBORNENSEM. TRANSLATUM. A. BURANIS. DYNASTIS
 TUM. BENEFICII. TUM. PIGNORIS. LOCO. DII. POSSESSUM
 A. THEODORO. EPISCOPO. ET. PRINCIPE. PADERBORNENSI
 RECUPERATUM. ET. A. FUNDAMENTIS. EXSTRUCTUM. A
 SUECIS. INCENSUM. A. THEODORO. ADOLPHO. EPISCOPO
 ET. PRINCIPE. PADERBORNENSI. MAJORI. EX. PARTE
 RESTITUTUM. POSITO. HOC. MONUMENTO
 EXORNAVIT

M U G N O T Æ.

1. **WEVELSBURGUM.**] Etymon *Wevelsburgi* obscurum atque incertum est. Bodecenses quidem in literis suis memorant, senum traditione quendam Wevelonem Buranum, permissu Abbatissæ Bodecensis, primum hoc loco posuisse domicilium, & *Wevelsburgo* nomen dedisse. Verum in genealogia Burana Gasparis Schioppii, atque antiquis literarum monumentis, neminem è Buranis hoc nomine usum lego. Huic cognominis locus est in Helvetiis, dictus *Wevelsburg*, qui viris doctis est Aventicum Taciti, & Avanticum Ptolemæi.

2. **PROPE BODECAM, MONASTERIUM S. MENOLPHI.**] Gobelinus Persona in Cosmodromio ætat. 6. cap. 40. de auctore Bodecensis Monasterii, sancto Menolpho, ita narrat: *Carolus postquam Westphalos subegit, S. Meinulphum de fonte levavit, & matrem ejus Wichtrud dictam, patre ejus defuncto, in suam protectionem recepit: quoniam frater mariti defuncti vim stupri sibi conabatur inferre. Hic Meinulphus nobilibus parentibus exortus, Archidiaconus in Ecclesia Paderbornensi, de bonis paternis Monasterium Monialium seu Canonicarum regularium, in villa Bodicken Paderbornensis diæcesis, fundavit & dotavit.* Etsi verò idem Gobelinus Persona cap. 41. hæc subjungat: *Quod Meinulphus (qui erat unus è legatis, quos An. 836. B. Baduradus Episcopus Paderbornensis, ad reliquias S. Liborii impetrandas, ad Cenomanos miserat) in Ecclesia S. Vincentii Cenomanensi vovit Monasterium Sanctimonialium fundare, in honorem B. Mariæ & S. Liborii, in loco, qui dicitur Bodicon; & Crantzius Metrop. lib. 1. cap. 28. afferat, ideò S. Meinulphum fundandi Monasterii votum nuncupasse, ut prosperare dignaretur Deus legationem eorum.* Nulla tamen hujus voti apud Cenomanos nuncupati fit mentio in vita S. Menolphi, quæ extat, & quam ipse Gobelinus conscripsit. Imò huic narrationi adversari videtur, quòd S. Menolphus jam antè, quàm ad Cenomanos legatus iret, Ludovicum Pium Imperatorem, suasu Baduradi Episcopi, An. 816. Aquisgrani in Concilio provinciali accesserit, facultatem ædificandi

candi Monasterium ab eo impetraturus, & quod Ludovicus grato animo petitionem ejus acceptans, litteras suo signatas sigillo super suo consensu gratiosè concesserit. Vita S. Menolphi, & ex ea Baronius ad A. 816.

De fundatione aliquantò accuratiùs agunt veteres Bodecensis Monasterii literæ, his verbis. *Beatus Maynulfus divine revelationis instinctu celestique visione instructus, quoddam Monasterium, quod Westfalica lingua Bodeken, quasi parvum dolium appellavit, in terra patrimonii sui, approbante Imperatore, qui tunc Aquisgrani fuerat, solemniter construxit, & ipsum Monasterium de bonis suis temporalibus, quæ multa erant, largiter dotavit; & inibi nobiles feminas & devotas, quæ vulgariter Doemvrouwen nuncupantur, instituit, quibus sanctus vir omnem foris evagandi occasionem in vim majoris stabilitatis præcludere volens, providâ dispensatione constituit sex Armigeros circumjacentes, tanquam procuratores Monasterii prædicti, quibus bona sua abundanter distribuit, tam in villis, quam in grangiis, ut de his bonis Monasterio prædicto certis temporibus anni omnia necessaria pro victu & vestitu ministrarent. Sed & aliis Vasallis Armigeris bona pheodalia contulit, ut & ipsi essent fideles defensores Monasterii prædicti, & subjecti eidem. Propter hoc omne jus infeodandi, & conferendi ipsa bona pheodalia transtulit in ipsas Dominas, & earum Monasterium. Porro his munitionibus feminarum non contentus sanctus Pater Maynulfus, potentiorē nobilem de vicinis constituit in præfectum, & superiorem defensorem omnium bonorum Monasterii, ac causarum emergentium, quantumcunque certis sibi bonis, ac pensionibus de singulis officiis, ut commodius onus hujusmodi portare posset, deputatis, ut his vallatæ circumquaque tutoribus prædictæ femine Deo devotis famularentur obsequiis. Cujus quidem ordinationis & institutionis dispositio literis sigillatis expressius habetur in prædicto Monasterio, & stetit hæc ordinatio per plures annos post mortem beati viri Maynulphi. Sed heu convenerunt inimici omnis religionis, dignitas generis, ocium, & voluptas, & castra Dei ac patrimonium Christi funditus devastantes nihil reliquerunt, proinde dicti officii, & vasalli bona sibi deputata pro ministracione necessariorum Monasterii sibi appropriarunt,*

vendiderunt, & heredibus suis tanquam propria, nemine contradicente, reliquerunt. Ita Bodecentis Monasterii virgines multis domesticis difficultatibus conflictatas, haud minoribus damnis atque injuriis externi affecerunt, quando Nobiles de Furstenberg ex Waterlappe, propter Nobiles de Brencken, Ecclesiam Bodecentem unâ cum Monasterio incenderunt, id damnum ipsos quidem Furstenbergios resarsisse, sed dono ab aliis interverso, nihil inde commodi Bodecentes esse consecutos, in literis suis Bodecentes ipsi, jure conqueruntur. Verumtamen ne similes in Paderbornensem ditionem incursiones deinceps fierent, Henricus Spiegelius Episcopus Paderb. cavere videtur voluisse his literis, quas Latinè vertimus, & Arnoldus de Brencken, nobili genere, virtute ac doctrinâ vir æquè conspicuus, in schedis suis repertas, & ab Henrico Episcopo Paderbornensi, securitatis utique causâ, ipsius majoribus relictas, nobiscum antehac communicavit. Nos Venemarus de Forstenberg, & Fridericus ejus filius presentibus literis profiteamur, & testatum facimus, nos cum venerabili D. Henrico Episcopo Paderbornensi in hæc pacta amicè convenisse, quòd omnibus actionibus, quæ nobis in illum, & illius subditos possent competere, supersedebimus, quoad prædictus Dominus vixerit. Quòd si autem inter ipsum, aut ejus subditos & nos nova deinceps oriretur controversia, eam intra quatuor hebdomadas, coram Episcopo prædicto, jure prosequemur: quo temporis spatio si jus redditum non fuerit, liberum nobis erit, salvâ hæc transactione, eum adire, qui jus nostrum nobis tribuat. Contrâ si Episcopo, aut illius subditis nova nobiscum controversia posthac intercedet, eâque super re appellabimur, intra proximas quatuor hebdomadas id, quòd justum erit, faciemus. Casu autem quo Episcopus officio Marescalli VVestphaliæ abiret, & Coloniensibus bellum inferret, fas erit nobis, salvis his pactis, Coloniensi Archiepiscopo opitulari. Porrò si Episcopus, aut illius subditi nos hostiliter aggredierentur, salvis item his literis, nobis licebit vicissim hostilia facere. Quæ uti conventa sunt, nos Venemarus ac Fridericus ejus filius bonâ fide, quæ juramenti loco valeat, firmiter, ac sine dolo nos observaturos pollicemur. In cujus rei testimonium sigilla nostra presentibus literis appendimus. Datum Anno Domini

mini MCCCLXX. feriâ quintâ post octavam Apostolorum. Bodecensis igitur Monasterii fortunis unâ cum disciplina, & cultu divino miserandum in modum ita dilapsis, ut *ex omnibus ipsius edificiis sola Ecclesia, plus tamen, fimo & immunditia ejus testantibus, pro receptaculo bestiarum, quàm pro divini cultûs exhibitione perduraret, & in Capellis eidem Ecclesiæ quondam annexis, tunc verò dirutis, imò super ipsa altaria Capellarum, sicut in saltu, virgulta succrescerent, & tam Canonice, quàm Rector parochialis curæ, ac etiam Clerici ceteri, solâ Abbatissâ ibidem in tugurio rusticano degente, terram fructiferam tanquam eis versam in sulfuginem abhorrentes, locum ipsum dudum reliquerint,* Walburgis de Walde, Abbatissa Bodecensis, ipsam Abbatiam cum Monasterio, reservato sibi usufructu certæ pensionis annuæ, Wilhelmo de Monte Episcopo Paderbornensi, An. 1408. Indiët. 1. Kal. Septembr. resignavit: is verò An. 1409. 17. mens. Julii, idem Monasterium à se reformatum, *honorabili viro Joanni VV. il Priori Monasterii Canoniorum regularium in Svollis, Trajectensis diœcesis, tradidit, concessit & assignavit.* Ex antiquis literarum Bodecensium monumentis, & Gobelini Person. Cosmiodromio ætat. 6. cap. 90.

3. INDOMITIS OLIM PATRIAM DEFENDIT AB HUNNIS.] Sicut Carolus Magnus bello per octo annos gesto Hunnos egregiè contudit, quo tota eorum nobilitas, tota gloria decidit; omnis pecunia, & congesti longo tempore thesauri direpti sunt, quibus Franci antè pauperes tunc ditati, & opibus aucti: Eginhardus in vita Caroli Magni ita Hungari, Hunnorum progenies, jam inde à Ludovici III. & Conradi I. imperio, assueti flammâ ferroque interiorem Germaniam depopulari, Henricum Aucupem Germaniæ Regem inprimis exercuerunt, qui nusquam tutus, in presidio urbis VVerlaon (quæ nunc VVerla, ditionis Colonienfis in Westphalia oppidum) Hungarorum impetum declinavit; donec pactis novem annorum induciis, atque urbibus interea communitis, & legibus Reipublicæ salutaribus latis, omnibusque ad vim propulsandam compositis, Hungaros tributum exacturos, magnoque cum exercitu iterum in Saxoniam irruentes, ingenti clade hostibus illatâ, repulit fugavitque. Luitprandus
lib. 2.

lib.2.hilt.cap.8.& 9. Widekindus Corbeienfis Annal.lib.1. Adamus Bremenfis lib.1.cap.46. & ex eo Albertus Stadenfis Gobelinus Persona in Cosmodromio ætat.6.cap.47. Posthac Hungari invadunt Saxoniam, & undique fervientes omnia vastant, & Monasterium in Hervorde Paderbornensis diæcesis destruunt. Id quod Henrici ipsius diploma Hervordienfi Parthenoni datum etiam nos docet.

IN nomine sanctæ & individue Trinitatis. HEINRICUS divina favente clementia Rex. Omnium namque fidelium nostrorum petitionibus Serenitatis nostræ aurem accommodare oportet, maxime tamen eorum qui de sacris mentionem faciunt cænobiis obtemperare decrevimus. Nam nostris crebrescentibus peccatis multimodas paganorum castigationes quibus Christicolæ afflixerunt sentimus. Inter quas etiam Mathildam dilectam conjugem nostram unâ cum Bodarbrunnensis Ecclesiæ Episcopo videlicet Unovano, seu & ceteris fidelibus nostris, de sanctis Herivurdenfis monasterii monialibus interpellantem cognovimus. quatinus illarum præcepta regia. quæ ab ethnicorum infestatione exusta sunt. renovari præcipereamus. Quapropter noverit omnium fidelium nostrorum industria, quia miseratione earum repleti. ob amorem Dei Sanctorumque. petitionibus eorum assensum præbentes. prout ea ab antecessoribus nostris habere videbantur. nostræ auctoritatis renovatione prænotare iussimus. ea videlicet ratione. ut quicquid in vestitura supra dicti loci. sive de Regum vel cujuslibet personæ traditione appareat. nullo injustæ contradictionis impedimento. æternaliter ad ejusdem congregationis nutrimina perseveret. quatinus absque alicujus secularis vexationis conflictu. sub nostræ tuitionis munimine. dignas ac Deo placitas persolvere studeant laudes. Nostrasque nostrorumque antecessorum quam & successorum frequentent orationes. Quorundam autem locorum vocabula. quæ quidam falsitatis fraude abstrahere conantur. huic conscripto subnectere præcepimus. Angeresgavve. Winesvalde. Overanberh. Liudvivesdorp & Hænbech secus fluvium Sigina. Hæc omnia cum reliquis cunctis possessionibus tam in agris cultis & incultis. quam & in omnibus appendiciis ad præfatum locum respicientibus. firma stabilique statione in jam dictæ familie potestate perenni tempore

tempore consistant. Et ut hoc nostræ confirmationis præceptum firmum stabileque permaneat, manu nostra subtus illud firmavimus, annuloque nostro sigillari præcepimus.

Signum Domni HEINRICI

Serenissimi Regis.

Simon Notarius ad vicem Herigeri Archiepisc. Capellani recognovit.

Data xv. Kal. Apr. Anno Incarnationis Domini DCCCCXXVII. Indictionum xv. Anno verò regni gloriosissimi Henrici VII. Actum Aftnid. in Dei nomine feliciter, Amen. Idem nobis innuit auctor vitæ B. Meinwerci apud Browerum §. 49. his verbis: Meinwercus in Herivordia Basilicam S. Mariæ, quæ vocatur ad Crucem, dedicavit; quam ipsa unica spes mortalium ad singulare inibi miserorum refugium sibi construi mandavit: siquidem Ecclesia Herivordensis, sicut Ecclesia Corbeiensis, in Episcopatu Paderbornensi sita, à Ludovico filio Caroli Magni constructa, & à B. Badurado Paderbornensi Episcopo dedicata, quæ omnipristini honoris & decoris ornatu, tam Ungarorum devastatione, quàm fratris Bernardi Ducis Saxonie Tietmari invasione spoliata, propemodum fuerat destituta. Quæ hic de Thietmaro, qui teste Ditmaro lib. 7. ipsum etiam Meinwercum Episcopum Paderbornensem dissipavit, paucis attinguntur, ea ab auctore vitæ ejusdem B. Meinwerci, cujus autographum MS. Paderbornæ apud Cænobitas Abdinghoffenses extat, fusiùs enarrantur, & hoc loco referre juvat, ut nostri homines, illibatam illo sæculo Ecclesiastici magistratus in castigandis improbis vim & auctoritatem, & principum virorum adversus Episcopos reverentiam, obsequium & submissionem, vel hoc veteris disciplinæ exemplo, condiscant. Thietmarus, inquit, senior frater Bernhardi Ducis Saxonie, vir in hoc mundo valde idoneus fuit, sed tam vitiis plenus, quàm rebus, superbiâ tumidus, in acquirendis rebus avaritiæ facibus accensus. Denique contra jus & fas ubique fidelium res invadens & diripiens, inter cetera tyrannidis suæ opera, quodam tempore iter suum ad Monasterium Herivordie direxit, faciensque ibi magnam munitatem, Sanctorum ibidem requiescentium, & suæ sororis Abbatisse nomine Godeste, & congregationis S. Mariæ thesaurum confregit, & inde plus

Dd

plus justo pecuniæ detraxit. Postea ad synodum secundum canonicam constitutionem ab Episcopo Meinwerco vocatus, ad corrigendum commissa est admonitus. Quo salubriter compuncto, & utiliter correcto, constitutum est, eum Episcopo dare xxx. talenta denariorum. Illo autem pecuniæ pondus tantum non habente, omne prædium, quod habuit in Bruninchtorpe, cum omnibus appendiciis, cum consensu & voluntate sui Heredis Bernhardi Ducis atque fratris sui, ad dominium Patherburnensis Ecclesiæ, pro reconciliatione illius pecuniæ, in proprium dedit. Hanc traditionem Episcopus hanni sui munimine firmavit, Udone, Herimanno, Bernhardo, Liudero, Comitibus, & aliis multis assistentibus. Tantum de Thietmari in Hervordienfes, & Hunnorum in Saxoniâ incursione. Quâ etiam tempestate castrum Wefelsborg constructum refert Gobelinus Persona in Cosmodromio ætat. 6. cap. 58. Albertus Crantzius Metrop. l. 6. c. 9. Joannes Horrion in Panegyrico Paderbornensi lib. 2. cap. 3.

4. QUANDO FEROX ARMIS FRIDERICUS SEVIIT HOSTIS.] De Friderico Arnsbergensi Comite ita Gobelinus Persona l. c. Anno sequente, id est, An. 1123. Fridericus Comes Westfaliæ de Arnsburg, homo ferocissimus mortuus est, qui castrum Wevelsburg] antiquitus tempore Hunnorum constructum, vetustateque temporis neglectum restauraverat, anno uno ante obitum suum: à quo totam viciniam multiplicibus angariis vexare non cessavit. Eiusdem etiam meminit Crantzius l. c. Erat eâ tempestate homo ferox, Comes de Arnsberg Fridericus, qui se Westphaliæ Dominum prætenderet. Is cum arcem vetustissimam ab Hunnorum memoria Wevelsburg renovasset, multos inde incursans, præsidio firmavit: sed ille haud diu post vitam finivit. Item Ægidius Gelenius lib. 3. hist. S. Engelberti cap. 42. Fridericus Comes de Arnsberg ab inquieto animo dictus bellicosus, bellum gessit contra Fridericum Coloniensem An. 1102. quo tempore ab Imperatore proscriptus fuit: Burchardum cepit Monasteriensem Anno 1105. Castrum Wevelsburgense instauravit ac munit Anno 1122. Tandem cum improbius piis generi sui S. Godefridi Cappenbergensis conatibus obsisteret, in prædicti castri, quo & S. Norbertum tenebat conclusum, obsidione mortuus An. 1123. Abbas Stadensis & Chronicon Montis Sereni An. 1124, obiisse affirmant. Vita MS. B, Go-

B. Godefridi Cappenbergenſis à Chryſoſtomo van der Sterre citata, de mortis genere hæc nominatim: *Dirupto ventris thorace idem Fridericus ſedens in prandio medius crepuit.* Quantus autem Eccleſiaſticorum hoſtis Fridericus, tantus fautor Godefridus, ultimus Comes Arnsbergenſis fuit, qui unà cum ſua conjuge Anna Clivenſi, Comitatum Arnsbergenſem An. 1368. 25. Auguſti, Cunoni Adminiſtratori Coloniensſis Eccleſiæ vendidit, cum juribus, dominiis, juridiſtionibus altis & baſſis, ac mero & mixto imperio, ac ſpecialiter cum caſtris & oppidis in Arnsberg, in Nebem, in Eversberg, in Hirtzberg, item in villis & oppidis, in Huſtene, in Aldendorp, in Sundern, in Langeſcheid, in Hacken, in Frehenolen, in Stegenbagen, in Bodenfelde, in Meſcheide, item cum villis & parochiis in Korbekke, Allagen, Bremen, Voiswinkele, Eggrinbuſen, Balue, Aſfele, Stocheim, Hielvelde, Kalle, Velmede, R Emmelinckbuſen, Bye, Reſte, Weenbolthbuſen, Haerbocke, Yffelppe, Oeverenkirchen, Eſſelne, Wurmbecke, Lene, Overſunderne, Oldinge, Bergbuſen, cæteriſque villis & parochiis univerſis. Item cum dignitate, officio, ſeu prærogativa juris Primipilariatus, ſeu Antebellatoris inter Weſeram & Rbenum, nec non cum omnibus & ſingulis hominibus, Miniſterialibus, Caſtrenſibus, Fidelibus, Vaſallis, Militariibus, oppidanis, villanis, litonibus, ſervis & ancillis, & ſubditis quibuſcunque. Hæc ad verbum ex literis, quas præter Godefridum & Annam Comites obſignarunt, Antonius de Reidere, Rutgerus dictus Kettelere Milites, Heidenricus dictus de Wolff, Arnoldus Hacken, Wilhelmus dictus Quaterlandt, Arnoldus de Berningbuſen, Joannes dictus Schureman, & Conradus dictus Wrede, Armigeri, Caſtrenſes, & Fideles, nec non Proconſules, Conſules ac Univerſitates oppidorum, Arnsberg, Nebem, Grevenſtein, Hirtzberge. Poſteà Fridericus Archiepiſcopus Coloniensſis, ut obiter hoc referam, Diœceſi ſua Coloniensſi, ſummum militiæ gubernatorem & Arnsbergenſi provinciæ primum Satrapam, magno cum imperio præfecit, Wenemarum Furſtenbergium, Conſiliarium ſuum intimum; juſſitque inſuper Mareſcallo VVeſtphaliæ (Henrico Epifcopo Paderbornenſi) ditionem Coloniensſem tuenti addeſſe, omnibuſque Eccleſiæ Coloniensſis hoſtibus, tan-

D d 2

quam

quam suis, adversari; nec permittere, ut quis ullum Castellum aut munimentum in ditone Coloniensi, aut ejus vicinia excitet, citra suam voluntatem & veniam; si quid autem horum extractum fuerit, dejicere ac vastare, & præterea jussit stipendiis publicis eò loci cum copiis suis excubare, ubi major provinciae necessitas fuerit hostibus resistendi atque incommodandi, &c. Ex literis An. 1371. die Jovis post festum S. Luciaë datis.

5. NON IMPUNE TAMEN QUÆ TULIT ARMA NEPOS.] An. Conradi Cesaris 6. id est Anno 1143. Comes de Arnsberg de prædationes, & incendia exercet in diœcesi Paderbornensi, teste Gobelino Persona in Cosmodrom. ætat. 6. cap. 59. Quem Henricum nominat Caspar Bruschius in catalogo Episcoporum Paderbornensium; Conradum verò vocant, & multoties Bernardo I. Episcopo Paderbornensi injuriam, ingenti prælio ab eo victum tradunt, Gerhardus Cleinsorgius in hist. Ecclesiast. Westphaliæ MS. Hermannus Kerffenbrochius, & Henricus Hovellius in catalogo Episcoporum Paderbornensium. Item Ægidius Gelenius lib. 3. hist. S. Engelberti: *Conradus Comes in Arnsberg, qui in prælio contra Bernardum Episcopum Paderbornensem suscepto, occubuit circa annum Christi 1143.* Hardehusanus quoque codex membraneus MS. de gestis Bernhardi primi Episcopi Paderborn. fundatoris Hardehusani testatur, *contra potentem Comitem de Arnesberg, qui infestabat Ecclesiam Paderbornensem, multis expensis eum dimicasse.*

6. SIC VARIAS EXPERTA VICES DOMINOSQUE FREQUENTES.] Post Comites Arnsbergenses *Wewelsburgum* in potestatem venit Comitum Waldecensium, à quibus ad Ecclesiam Paderbornensem transiit, mediâ ejus parte Bartholdo nobili de Büren beneficii loco concessâ, ut habent literæ antiquæ.

Nos OTTO Dei gratia Monasteriensis Ecclesie Electus & Confirmatus, ac Simon nobilis Dominus de Lippia, universis presentia visuris, & audituris cupimus esse notum, quod translato Castro de WEVELSBUG per nostrum nobilem Comitem de
VVat-

*W*aldeck in Ecclesiam Paderbornensem, de voluntate & consensu heredum suorum, cum omni jure, quod idem Comes se habere dicebat in eodem, inter venerabilem Patrem D. Ottonem Paderbornensem Episcopum nomine predictæ Ecclesiæ suæ, & Bartholdum nobilem juniorem de Büren, per nos de consensu parentum predictorum talis est ordinatio instaurata, videlicet, quod præfatus Bartholdus & sui heredes medietatem dicti Castri ab Episcopo Paderbornensi qui nunc est, & pro tempore fuerit, nomine jam dictæ Ecclesiæ jure homagii recipient & perpetuo possidebunt; Præfatus etiam Bartholdus & sui heredes dictum Castrum expensis vigilum & custodum portarum, unâ cum Episcopo & Ecclesia custodient, & custodiri equaliter procurabunt, equali jure portarum clavibus utendo; Episcopus quoque prælibatæ Ecclesiæ ipsum Bartholdum, & suos heredes in omni jure eorum conservabit, & permittet eosdem in jure suo liberè permanere; è converso Bartholdus & sui heredes facient fidelitatem, & debita servitia Episcopo & Ecclesiæ supradictæ, prout de jure tenentur. In præmissorum testimonium, fidem & firmitatem sigilla nostra cum sigillo sepredicti Bartholdi presentibus duximus apponenda, & ego Bartholdus nobilis supradictus sigillum meum presentibus apposui in testimonium præmissorum. Datum Anno Domini MCCCXI. Feriâ quartâ post assumptionem Beate Mariæ. Hanc dimidiam partem dynastiæ Wevelsburgensis, cum dominio, frigraviatu, advocatia, mero & mixto imperio, jurisdictionibus & juribus, cum villis & parochiis in Erlen, Borne, Haren, Helmeren, Attelen, Hengelerne, Husen, Dalem, Verste, Bocken, Nuttelen, Hattope, Sinkessen, Snevelde, Schwafern, & reliquis omnibus villis in iisdem parochiis sitis, Simon Nobilis de Büren, consentientibus Bartholdo Præposito Abbatia Werdinensis, Bernardo & Joanne fratribus suis, vendidit Ruperto Episcopo Paderbornensi Anno 1391. in Octava omnium Sanctorum. Ab iisdem tamen fratribus jam antè Simoni Episcopo Paderbornensi venditam fuisse, indicant literæ antiquæ Anno 1384. crastino decollationis S. Joannis Baptistæ datæ, in quibus fatetur Simon Episcopus se Wevelsburgi arcem & dynastiam cum parochiis Bodeken, Kerchberge, utriusque Tudorpe, villis Haren, Ettelen, cum

omnibus proventibus & hominibus, in Graffem, Borchler, Holtbus prope Wevelsburg, Adene, Tedekenlo, Hoyerinchus, Alberinchus, Aldenbedeken, VVulferdessen, Tyndelo, Knyckenbagen, Swafern, Eldynchusen, Meyngerinchus, item parochia Elren, Dalhem, Nuttelen, cum pagis eò pertinentibus, Elren, Hattope, Syrekeffen, Snevelde, Verste, & Bokelen, excepto Bodene, a Simone Bürano, ejusque fratribus coemptam, Friderico de Brencken Militi, pro quadringentis & viginti quatuor marcis argenti puri, obligasse pignori; quod postea Ericus Episcopus Paderbornensis Anno 1513. die Lunæ post S. Kiliani exstinxit, & Wevelsburgum, Bernardo & Joanni nobilibus de Büren pro 2936. aureis Rhenanis, iterum oppignoravit.

7. SUBDIDIT IMPERIO. SE THEODORE TUO.] Theodorus Furstenbergius Episcopus ac Princeps Paderbornensis An. 1589. 9. Augusti Joanni seniori & Joanni juniori Dynastis Buranis, 3536. aureis Rhenanis numeratis, Wevelsburgum Ecclesiæ suæ demum recuperavit, atque arce inchoatâ Anno 1604. & An. 1607. absolutâ, proprio sumptu 36000. nummorum imperialium, haud computatis eorum operis ac vecturis, qui jure angariarum illas præstiterunt, formâ triangulari, specie sanè visendâ atque magnificâ exornavit, additâ hâc inscriptione, quæ in atrio conspicitur.

ARX. CUM. DISTRICTU. PATULIS. INHONORA. RUINIS
IN. THEODORI. USUM. PRÆSULIS. ILLA. VENIT
ÆRE. SUO. PRIMUS. TITULUM. QUI. INFORMAT. INANEM
ET. VALIDA. MUROS. EXHIBET. ARTE. NOVOS
FURSTENBERGIACÆ. PRINCEPS. DECUS. INCLYTE. STIRPIS
SEDI. HOC. QUO. CARUIT. TRADERE. PERGE. TUÆ

Fridericus Rorigh, S. J. elegis Panegyrico Paderbornensi subjectis Wevelsburgum instauratum ita celebrat.

*Indè Wevelsburgi solido domus ardua saxo
Nubila sublimi culmine celsa ferit:*

Hæc

*Hæc olim à priscis (fama si credimus) Hunnis
 Post varios Dominum Te sibi legit heros.
 Nunc Te digna domus, sed erant magalia nuper,
 Pæne ruinoso semisepulta situ.
 Circùm Chaonia texunt umbracula quercus,
 Sylvaque vicinas occulit alta feras.
 Quasque sub hospitibus celat frondentibus arbor,
 Plurima lascivo gutture vernat avis.*

8. INTACTAS SINNERET GOTHICUS IGNIS OPES.] Anno 1646. hostilis Suecorum exercitus, dum Paderbornam obsidione cinctam Idibus Maji expugnat, *Vevelsburgi* arcem præsidio Cæsareo firmatam eodem impetu capit, vastat, exurit. Quam deinde Theodorus Adolphus de Reck, Episcopus ac Princeps Paderbornensis laudatissimus, majorem partem restituit sed morte præreptus, non absolvit. Ejus rei memoriam conservat arcis vestibulum hæc epigraphe ornatum.

THEODORUS. ADOLPHUS. DEI. ET. APOSTOLICÆ. SEDIS. GRATIA. EPISCOPUS. PADERBORNENSIS. S. R. I. PRINCEPS. ET. COMES PYRMONTANUS. HANC. ARCEM. A. SUECIS PADERBORNAM. AN. MDCXLVI. EXPUGNANTIBUS. VASTATAM. ET. INCENSAM REPARAVIT. AN. MDCLVIII.

Fori-

Foribus autem instaurati Sacelli in atrio arcis hic titulus
inscriptus legitur:

THEODORUS. ADOLPHUS. DEI. ET. APOSTO-
LICÆ. SEDIS. GRATIA. EPISCOPUS. PADER-
BORNENSIS. S. R. I. PRINCEPS. ET. COMES
PYRMONTANUS. ARCE. MAGNIS. IMPENSIS
INSTAURATA. SACELLUM. IN. HANC
FORMAM. RESTITUIT
AN. MDCLX.

DE.